

Martin Persson
Konsult
martin.persson3@trelleborg.se
0760514225

Bildningsnämnden

Internremiss svar, Motion (V), För en god arbetsmiljö i skolan

Sammanfattning

Vänsterpartiet har i en motion konstaterat att den psykiska hälsan bland barn och ungdomar sjunker i form av dåligt mående, dålig självskattning, dålig sömn och övervikt. Underlaget bygger på ett referat i den lokala tidningen som i sin tur har hämtat uppgifterna från den senaste folkhälsoundersökningen, jan-feb 2021, av barn och unga i Region Skåne.

Eleverna på Söderslättsgymnasiet är generellt trygga visar deras skattningar i bildningsnämndens skolenkät 2023 och flertalet av deras skattningar avseende arbetsmiljön är högre än föregående läsårs enkät. Anmärkningsvärt i enkätresultaten från Söderslättsgymnasiet är den stora skillnaderna mellan pojkarna och flickornas skattningar. På samtliga index och frågor har flickorna betydligt lägre skattningar än pojkarna. Skolenkäten för grundskolan åk 3-9 visar även på att eleverna skattar sin trygghet, inflytande, tillgång till elevhälsan och skolans förmåga att förebygga och förhindra kränkningar sämre än föregående läsår.

Bildningsnämnden har under de senaste åren fattat en rad beslut för att förebygga psykisk ohälsa och skolstress bland barn och ungdomar i Trelleborgs kommun. Beslut har tagits om regelbunden strukturerad fysisk aktivitet, handlingsplan för uppföljning av frånvaro med tillhörande åtgärder, uppföljning och utredningar av kränkningar med åtföljande åtgärder samt genomföra programmet Youth Aware Mental Health (YAM) för samtliga elever i årskurs 8.

Hur orsakerna till barn och ungdomars försämrade mående, stress och psykisk ohälsa är fördelade mellan skolsystemets sätt att fungera och omvärldsfaktorer är svårt att bedöma. Både omvärlden med klimatkrisen, kriget i Ukraina, den ekonomiska nedgången och dess påverkan på hushållsekonomi samt osäkerheten om framtiden, påverkar barn och ungdomar. Men även skolans system med ständiga krav på prestationer vilka ska bedömas har också effekter på ungdomarnas mående och självkänsla.

Bildningsförvaltningen

E-post bildningsforvaltningen@trelleborg.se

Webb www.trelleborg.se

Besöksadress Henry Dunkers
gata 1

Postadress Box 79, 231 21
Trelleborg

Telefon 0410-73 30 00

Fakturaadress

Box 173, 231 23 Trelleborg

Org.nr 212000-1199

Inför budgetåret 2023 beslutade bildningsnämnden att ett av nämndens effektmål ska vara att barn och ungdomars trygghet, trivsel, hälsa och mående ska öka. Bildningsnämnden har således, med utgångspunkt i skolförfattningarna, givit förvaltningen ett tydligt uppdrag att arbeta för att främja psykisk hälsa och minska stressen och dåligt mående bland barn och ungdomar i Trelleborgs kommuns skolor. Arbetet pågår och kommer framgent att utvecklas ytterligare med fler insatser.

Bakgrund

Vänsterpartiet i Trelleborg har lämnat in en motion med rubriken arbetsmiljön i skolan. Med hänvisning till en artikel i Trelleborgs Allehanda som refererar till den senaste folkhälsoundersökning, 2021, skriver de att den psykiska hälsan bland barn och ungdomar i Trelleborgs skolor sjunker drastiskt, dåligt mående, dålig självskattning, dålig sömn och övervikt ökar. Resultaten har försämrats sedan förra undersökningen, 65 procent av flickorna i årskurs 9 och 69 procent av flickorna i årskurs 2 på gymnasiet är stressade av skolarbetet.

Med den utgångspunkten föreslår motionärerna;

att bildningsnämnden får i uppdrag att utreda vad som ligger bakom det försämrade resultatet och vilken koppling som finns till skolans arbetsmiljö

att bildningsnämnden får i uppdrag att ta fram åtgärder som förbättrar elevernas psykiska hälsa och arbetsmiljö.

Bildningsnämndens arbete

Bildningsnämnden har tidigt uppmärksammat barn och ungdomars psykiska ohälsa och skolstress, vilket har föranlett en rad åtgärder och initiativ i form av beslut, utvärderingar och konkreta insatser under förra mandatperioden.

Nedan beskrivs en del av dessa åtgärder, beslut och konkreta insatser. Men först lite om bildningsnämndens systematiska kvalitetsarbete där uppföljningar och utvärderingar för att identifiera tryggheten och måendet hos barn och ungdomar ingår.

Det systematiska kvalitetsarbetet

Bildningsnämnden har utvecklat ett strukturerat och systematiskt kvalitetsarbete som bygger på data gällande elevernas lärande och utveckling samt elever och vårdnadshavares uppfattning av skolans och förskolans kvalitet. Syftet med bildningsförvaltningens systematiska kvalitetsarbete är att identifiera framgångsfaktorer samt avvikelser, analysera orsaker och genomföra åtgärder för bättre kvalitet och ökad måluppfyllelse.

Den årliga skolenkäten

Bildningsförvaltningens årliga skolenkät till elever visar samma trend som Region Skånes hälsoundersökning. Barn och ungdomar i grundskolans åk 3 - 9 skattar sig sämre än förra läsåret avseende deras trygghet, skolans förmåga att förhindra kränkningar, tillgången till elevhälsan och deras inflytande. Det som sticker ut är Pilevallskolans elever som har högre skattningar på samtliga index än eleverna på de andra högstadieskolorna i kommunen.

Eleverna på Söderslättsgymnasiet är generellt trygga visar deras skattningar. Elevernas skattningar av sitt inflytande, tillgången till elevhälsa samt om man kan vara sig själv och hur nöjd eleverna är med sin skola har förbättrats sedan förra läsåret. Det enda index som har försämrats sedan förra årets enkät är elevernas skattningar av hur skolan arbetar med att förhindra kränkningar.

Anmärkningsvärt i enkätresultaten från Söderslättsgymnasiet är den stora skillnaderna mellan pojkarna och flickornas skattningar. På samtliga index och frågor har flickorna betydligt lägre skattningar än pojkarna. Flickorna mår således betydligt sämre än pojkarna. För att få än mer kunskap om elevernas mående på framför allt högstadiet och gymnasiet kommer bildningsförvaltningen att genomföra fokusgrupper med ungdomar i början på höstterminen 2023.

Det är fortfarande inte helt klarlagt hur mycket av det försämrade måendet hos ungdomar som beror på omvärldsfaktorer i form av krig, försämrad ekonomi och sociala medier användning och hur mycket av förklaringarna som kan sökas i skolsystemet i form av ständiga krav på prestationer och bedömningar i form av omdömen och betyg. Syftet med fokusgrupperna är således att få fördjupad kunskap om orsakerna till försämringen av ungdomarnas mående, främst flickorna, så att de åtgärder som sätts in är relevanta och har goda förutsättningar att få effekt i form av bättre mående.

Målstyrningen

Bildningsnämndens har formulerat följande effektmål 2023 för samtliga av bildningsnämndens verksamheter; **barn och elevers trygghet, trivsel, hälsa och mående ska öka.**

Bakgrunden till målet är det som motionärerna och bildningsnämndens enkät visar nämligen att det finns hälsoproblem bland barn och ungdomar både i form av skolstress och bristande psykisk hälsa.

Nedan följer en beskrivning av de insatser som bildningsnämnden har initierat i syfte att förebygga och åtgärda skolstress och försämrad psykisk hälsa under 2020-2023.

Frånvaro - närvaro

Bildningsnämnden har identifierat att hög frånvaro är tecken på dåligt mående och ohälsa. Bildningsförvaltningen har således tagit fram riktlinjer för hur närvaron/frånvaron ska hanteras. Vid problematisk frånvaro ska en inledande utredning av orsaker till frånvaron genomföras och åtgärder sättas in. Forskningen inom området spretar och har ingen exakt definition var gränsen går. Vanligtvis definieras en gräns genom att ange en viss andel frånvaro, ofta omkring 20 procent av den totala undervisningstiden, vilket också är det riktvärde som används i Trelleborg. Syftet med att redovisa antalet elever med en frånvaro på över 20 procent, oavsett om den är giltig eller ogiltig, är att synliggöra antalet elever som missar i genomsnitt en skoldag per vecka.

17,2 procent, drygt 700, av grundskoleleverna i Trelleborgs kommuns skolor hade under det gångna läsåret en frånvaro på över 20 procent. De utredningar som har granskats av förvaltningen visar att en stor del av frånvaron kan härledas till

mående men även periodvis till pandemin. Det förra kan kopplas till den psykiska ohälsan hos barn och unga.

Frånvarostatistiken följs kontinuerligt upp i det systematiska kvalitetsarbetet och huvudmannen, bildningsnämnden, informeras om utfallet, dels i särskilda rapporter, dels i kvalitetsrapporter. Skolfrånvaro samlas inte in nationellt, vilket gör att jämförelser med riket eller andra kommuner inte är möjligt.

Förra läsåret var det 30 elever, 0,7 %, i grundskolan som hade en frånvaro över 75 % och det var 95 elever, 2 %, som hade en frånvaro över 50 %, vilket är oförändrat jämfört med läsåret innan.

Kränkande behandling

Bildningsförvaltningen bedriver ett aktivt förebyggande och främjande arbete mot kränkningar och trakasserier. Bildningsnämnden hålls kontinuerligt informerad om arbetet. Under perioden 1 juli 2021 till 30 juni 2022 har 1 755 anmälningar om kränkande behandling rapporterats till bildningsnämnden i egenskap av huvudman för de kommunala utbildningsverksamheterna, att jämföra med föregående läsår då 1 597 anmälningar inkom till huvudmannen. Det är fråga om en stadig, men liten ökning av antalet anmälningar, då de senare årens uppföljningar har visat upp samma trend. Ökningen kan delvis förklaras av personalens ökade förmåga att uppmärksamma när kränkningar uppkommer samt att kunskapen om systemet för anmälan har förbättrats, vilket underlättar ärendehanteringens både för personal och rektorer. Det går dock inte att bortse från att antalet kränkningar i skolan faktiskt ökar.

Anmälningarna om kränkande behandling, diskriminering och trakasserier avser främst händelser på skolgårdar, i kapprum och i korridorer, men också i klassrummen. Det handlar sålunda om platser där det rör sig många elever samtidigt.

Huvudmannen är enligt 6 kap. 8 § skollagen skyldig att säkerställa att varje förskole- och skolenhet har en plan mot kränkande behandling som uppfyller lagens krav och att det bedrivs ett aktivt arbete för att förebygga och förhindra kränkande behandling, diskriminering, trakasserier och sexuella trakasserier. Alla skol- och förskolenheter i Trelleborgs kommun har en plan mot kränkande behandling som man arbetar efter.

Elevhälsans personalkategorier är decentraliserade till rektorn

Elevhälsans personalkategorier är inte centralt placerade i en egen enhet utan ligger organisatoriskt under rektorn och har sina arbetsplatser ute på skolorna. Syftet med det är att de snabbt ska fånga upp behoven som finns på skolorna och åtgärda dessa. Elevhälsoteamen har ett tydligt fokus på att identifiera barn och unga med tecken på begynnande psykisk ohälsa. Identifikationen leder till olika typer av åtgärder som följs upp och utvärderas kontinuerligt. En åtgärd är att skolpsykologerna har stödsamtal med elever som inte mår bra. Dessa äger rum vid tre tillfällen och har ofta en koppling till hög frånvaro.

Ansökan om att utföra utbildning på distans för elever i behov av särskilt stöd

Under förra mandatperioden tog bildningsnämnden initiativet till två ansökningar till Skolinspektionen, grundskolan och gymnasieskolan, om att få utföra distansundervisning för elever med omfattande frånvaro och särskilda stödbehov. Lagstiftningen har gjort det möjligt att bedriva distansundervisning för denna målgrupp. Syftet är att elever med stor frånvaro och komplex problematik ska återkomma i utbildning genom att den sker digitalt. Båda ansökningarna avslogs av Skolinspektionen. Myndigheten avslog även samtliga utbildningsanordnares ansökningar om att få bedriva distansundervisning för elever i behov av särskilt stöd.

Regelbunden och strukturerad fysisk aktivitet

Bildningsnämnden beslutade (2021-10-13 § 153) som en del i arbetet med att förbättra ungas psykiska hälsa utreda vad som krävs för att genomföra ”regelbunden strukturerad fysisk aktivitet i anslutning till skoltid”.

Utredningen konstaterade (BIN 2022-04-20 § 77) att den nationella styrningen genom den utökade timplanetiden för ämnet idrott och hälsa i åk 6 – 9 samt bildningsnämndens effektmål bättre hälsa samt ökad trygghet lett till mer regelbunden strukturerad fysisk aktivitet på förskolor och skolor. Följande exempel gavs från förskolor och skolor i kommunen; fler rörelsepauser, planerade rastaktiviteter, daglig morgonjympa, rörelsekort, fler utedagar med fysisk aktivitet, kompetensutveckling för pedagoger om vikten av rörelse för mående och lärande. Bildningsnämnden beslutade att styrningen mot mer regelbunden fysisk aktivitet har haft effekt och kommer att ha ytterligare effekt de kommande åren.

Bildningsnämndens program för att förbättra ungas psykiska hälsa

Utöver styrningen av regelbunden strukturerad fysisk aktivitet har bildningsnämnden ytterligare fyra punkter på sin styrning av det förebyggande arbetet för att förbättra ungas psykiska ohälsa. Dessa är;

1. Balans mellan tid ägnad åt digitala medier och hälsofrämjande aktiviteter
2. ”Livskunskapsprogram” som stärker självkänsla, stresshantering och skapar positiva förändringar
3. Anpassa tolkningen av kunskaps- och betygskrav till ungas utveckling och förutsättningar
4. Tidig upptäckt och stöd till unga med ökad risk för sämre psykisk hälsa

På samtliga av dessa av bildningsnämndens punkter för att förebygga psykisk ohälsa förändrades lagstiftningen i riktning mot bildningsnämndens intentioner. Rektorn fick mandat från skollagen att samla in mobiltelefoner vid skoldagens början och även omhänderta mobiltelefoner för att förebygga störningar i undervisningen. Nya skrivningar i Lgr 22 kom till vars syfte var att stärka arbetet med elevernas självkänsla och trygghet, vilket svarade upp mot det av bildningsnämnden kallade ”livskunskapsprogrammet”. Dessutom omarbetades kursplanerna i Lgr 22 med syftet att anpassas till ungas utveckling och förutsättningar. Faktakunskaper fick större plats och betygskriterier och kriterierna för bedömning av kunskaper blev mindre detaljerade.

Överenskommelse om samverkan

Samverkan mellan myndigheter är central för att hjälpa ungdomar med psykisk ohälsa. För att stärka samverkan har en lokal överenskommelse träffats mellan Region Skåne, BUP Malmö-Trelleborg, Barn- och ungdomshabiliteringen Trelleborg och Trelleborgs kommun.¹ Verksamheterna ansvarar både var för sig och gemensamt för att tidigt identifiera barn som har eller riskerar att utveckla psykisk ohälsa. Samverkan mellan myndigheterna ska leda till att;

1. De barn och ungdomar som blir aktuella för insatser från samverkansparterna ska få en god vård/behandling
2. Får möjlighet till rehabilitering/habilitering utifrån individuella insatser
3. Tidigt får tillgång till insatser på rätt nivå för att förebygga utveckling av, ges anpassat bemötande kring och behandling av psykisk ohälsa.

Förstärkt psykiatrisk kompetens i bildningsförvaltningen

På grund av långa handläggningstider och svårigheter att rekrytera personal med specialistkompetens på Barn- och ungdomspsykiatriska kliniken (BUP) i Trelleborg har bildningsnämnden utrett möjligheten att bygga upp en egen specialistkompetens inom bildningsförvaltningens organisation. Ärendet har även varit föremål för beredning av kommunledningskontoret. Det har inte visat sig möjligt utifrån gällande lagstiftning. Utredningen utmynnade i att den lokalpolitiska kompetensen ska ha en dialog med den regionala nivån och förmedla det ökande behovet av specialistkompetens och vård, och därigenom förmå anslagen till BUP att utökas i hela länet men framför allt för att lösa de utmaningar som Trelleborg har med ungdomar med psykisk ohälsa.

YAM (Youth Aware Mental Health)

I Trelleborgs kommun har bildningsförvaltningen fattat beslut om att genomföra YAM – Youth Aware Mental Health – i samtliga kommunala grundskolor, som en del i satsningen på att motverka psykisk ohälsa bland barn och unga. YAM är en hälsofrämjande och preventiv insats med syftet att förbättra den psykiska hälsan och minska självmordshandlingar. Programmet startade våren 2021 och är nu fullt utbyggt och riktar sig till samtliga grundskolors årskurs 8, elever. Det är ett program som främjar diskussion, utvecklar ungas färdigheter för att möta livets svårigheter och ger ökad kunskap om psykisk hälsa. Programmet är evidensbaserat och har visat sig ha effekt.²

Implementeringen av YAM syftar även till att öka ungdomars förutsättningar för att kunna gå ut skolan med godkända betyg. Sistnämnda har sin utgångspunkt i sambandet mellan hälsa och lärande, det vill säga sambandet mellan psykisk hälsa, närvaro och goda studieresultat. Programmet YAM förväntas således att bidra till att förbättra elevers mående, öka deras närvaro i skolan samt att gå ut skolan med behörighet till gymnasieskolan.

¹ Socialförvaltning och bildningsförvaltningen

² En studie bland drygt 11 000 skolelever i tio EU-länder (Karolinska Institutet, 2015).

YAM-programmet består av fem lektionstimmar, uppdelade på tre veckor. Skolpsykologerna i Trelleborgs kommun, utbildade i programmet, fungerar som instruktörer och genomför programmet.

Programmet innehåller samtal om psykisk hälsa, självhjälpsråd, stress, kriser, depression, självmord, hur man hjälper en vän som har det svårt och var man kan vända sig för att få hjälp.

YAM - effekter

De förväntade effekterna av att YAM implementeras är att de ungdomar som genomgått utbildningen upplever att de fått:

- Ökad förståelse för sitt eget och andras psykiska mående.
- Användbara redskap för att hantera sitt psykiska mående.
- Användbara redskap för att kunna uppmärksamma och stötta andra i sin umgängeskrets som mår psykiskt dåligt.
- Kontaktinformation till stödfunktioner som elevhälsa, föreningar mm i Trelleborgs kommun.
- Användbara redskap för att klara av skolarbetet även under perioder då de upplever att de mår psykiskt sämre.

De effekter av YAM programmet som hittills redovisats av instruktörerna är att ungdomarna börjat pratat mer om psykisk hälsa och tar lättare kontakt med elevhälsans personal.